

Nyíregyházy Pál:

KRÚDY ÉS NAGYKÁLLÓ

A néhány hónappal ezelőtt megjelent Nagykállói Monográfia foglalkozik Krúdy Gyulának, a Nyírség nagy írófiának nagykállói vonatkozásaival. Mikor az író nagyapja Nógrádból a Nyírségbe került, először Nagykállóban telepedett le. Ott volt megyei főügyész a kiegyezés után, s csak a megyeszékhely áthelyezésekor, az író születése előtt alig két évvel, költözött a család Nyíregyházára. Az író gyermekkorában sokat hallott nagyszüleitől a régi kállói évekről. Így aztán se szeri, se száma azoknak a műveknek, melyekben Nagykálló szerepel.

A régi megyeháza épületéhez fűződik „A megye pávája” című elbeszélés. Címszereplője egy becsvágyó, kardos menyecske, Prépostváry Ferenéné, aki asszonyi praktikával alispánt csinált férjéből, de voltaképpen ő kormányozta a megyét tunya férje helyett. El is nevezték a megye pávájának, s jó humorérzékkel férje portréja helyett végül az ő képét helyezték el a megyeháza folyosóján, a régi alispánok díszmagyaros képei mellé.

A vármegyével kapcsolatban sokat emlegeti Krúdy a régi kállói börtönt. Erről írta a „Sóvágó tücske” című költői elbeszélését. Sóvágó híres betyár volt fiatal korában, de azután 30 évet töltött a kállói börtönben. Lassan megöregedett, s jöllehet már alig vigyáztak rá, eszébe se jutott megszökni. Egyszer azonban mégis elhagyta Kállót, a rég látta utakon hazament szülőfalujába, Pazonyba, de nem maradt sokáig, a várnagy legnagyobb csodálkozására visszatért a börtönbe. Csak egy tücsköt hozott magával otthonról, mert azt kívánta, hogy hátralevő éveiben házi tücske cipipeljen a fülébe.

Krúdy a humoros, esetleg tragikomikus vagy groteszk történelmi anekdotákat szerette, melyekből csattanó históriákat kevert ki. Ilyen az „Ágyúgolyó” című elbeszélése. Az utolsó nemesi felkelésről ír, a Napóleon elleni győri kalandról. Főszereplője Bodó Sámuel, aki rendkívül lusta ember volt. Amikor a franciák hírére a megye minden kardforgató nemesese összesereglett Nagykállóban, ő lekéste a gyülekezőt, ezért csak úgy magányosan indult az insurgensek csapata után. Nem is igen törekedett, hogy utolérje őket. Inkább elidőzgetett az útszéli fogadóknak.

Már tavasz felé járt, amikor megpillantotta a visszatérő szabolcsi csapatokat. Bodó elrejtőzött a fogadó padlásán, hogy ne találkozzon velük.

Kállóban éppen folyt a mulatság az insurgensek tiszteletére, mikor Bodó megérkezett. Egyenesen az alispánhoz ment és tarsolyából nagy ágyúgolyót helyezett az asztalra. Hiába mondták az insurgensek, hogy Bodó nem volt Győrben, az emberek inkább neki hittek. Az ágyúgolyó később a megyei múzeumba került ezzel a felírrattal: „Bonaparte ágyúgolyója a nemesi felkelésből. Ajándékozta: ns. Bodó Sámuel.”

Mégis leghíresebbek a kállói megyebálok voltak. Itt találkozott három vármegye legszebb menyecskéje, leánya, s arról volt nevezetes, hogy soha se lehetett tudni, mikor van vége a bálnak. Gyakran előfordult, hogy látszólag elcsendesült a bálterem, a lámpásokat eloltogatták és a vendégek hazamentek. Akkor hirtelen újra megszólalt a híres Kacsari hegedűje, s mintha a földből nőttek volna ki, újra együtt volt a bálozó társaság. A zempléni asszonyok, lányok Tokajnál jártak már, mikor a posták utolérték őket: hohó, korán mentetek el, a mulatság még javában tart. A hintókat ki se fogták, fordultak vissza azonnal Kálló felé. Némelyik hiú asszony fűzőben és a frizura miatt csak karosszékben mert aludni addig, míg végérvényesen vége nem lett a bálnak.

A Griff vendéglőben megújították a kártya készletet, a takarékpenztárban megnövekedett a váltóforgalom. Ha a bálban napokig tartott a tánc, ott voltak a Gaál kisasszonyok, akik Zsigmond király óta nem fáradtak el a táncban.

Ha dalolni kellett, az is kitelt a Gaál kisasszonyokból. De még kártyázni is tudtak. Özv. Gaál Mihályné gyakran adott huszonegyes bankot a megyei uraknak. A kis Szentgöncöli Pista, aki szereelmes volt a menyecskébe, még két disznót is eldobott, csak hogy rámosolyogjon Gaálné azzal az észvesztő, lelketrázó, bolondító mosolygásával.

Krúdy a maga hányatott életét próbálja igazolni a dzsentri-világ lomhaságával.

Pedig nem úgy volt, egyet-éreztek az országgal jobbanrosszban. Fegyvert fogtak Napóleon ellen, bátran harcoltak 48-ban, de békében Szabolcs legtávolabbi falucskájában is összezsápták a bokájukat: Ma van a megyebál Kállóban!